

presudna. Mladima je dugo prenošen udobni kontinuitet mišljenja koji nije provocirao: "To sa Jevrejima bila je greška, otišlo se predaleko, ali sve drugo bilo je u redu. Ono sa komunistima pogotovo, a na Istok se moralo ići. Greška je Zapada, govorili su stariji, što se nije udružio sa Hitlerom protiv Rusije. Ali, izvukli smo pouku: sada se borimo protiv diktatura, tj. komunista. Time dokazujemo da smo iz fašizma izvukli pouku. Protiv komunista borimo se kao protiv fašista". Bio je to udobni kontinuitet teorija o totalitarizmu, zapaža V. Lefevr. Antifašizam je trebalo shvatiti kao očuvanje ustanova demokratske politike, a naknadni nemački antifašizam je bio Reeducation program zapadnih saveznika.

Bila je to površna formalno demokratska (proceduralna) kritika fašizma koja je pevladavala do sredine 1960-ih. Promene je doneo rat u Vijetnamu. Bio je to događaj koji je obeležio centar suočavanja sa društvenopolitičkom realnošću – koji nije bio vezan samo za Nemačku nego za celi zapadni svet. Kritika Vijetnamskog rata bila je proboj koji je potresao formalno demokratsko poimanje demokratije – izričito tvrde Lefevr i Šteker. Fašisti su ubijali narod, a u Vijetnamu takođe ubijaju narod. Civilno stanovništvo sistematski se uništava napalmom. To nije bio rat nego ubijanje naroda. Mislili smo da su fašisti to činili zbog odsustva demokratskih ustanova. A šta sada čine SAD, koje imaju nedirnute ustavom previđene demokratske ustanove? Dakle i u formalnodemokratskom svetu moguć je zločin, kao što je ubijanje naroda. Zaključak je bio: ne zavisi sve od političkih ustanova. Zločinačka politika spojiva je i sa demokratskim ustanovama. To je bila prekretnička tačka za mnoge studente koja je uzdrmala formalnodemokratsko poimanje politike o kojem su učili 1950-ih godina i glavni razlog reaktualizacije marksističkih teorija o fašizmu iz prošlosti u čijem je središtu odnos fašizma i kapitalizma (Nolte 1987a, S. 19).

U Zapadnoj Evropi, a naročito u SR Nemačkoj slabi uticaj teorija o totalitarizmu, a raste ugled Frankfurtske kritičke teorije. Za omladinu fašizam više nije bio nesrećan slučaj istorije, delo demona niti oblik totalitarizma. Postao je struktura. Horkhajmerova poentirana misao "Ko ne želi da govori o kapitalizmu treba da čuti i o fašizmu" bila je u parolu sažeta usmerenost novih teorija o fašizmu. Jednostavnije rečeno, za nemačku kritičku inteligenciju ponovno nadovezivanje na marksističke teorije o fašizmu značilo je da su demokratske i diktatorske forme politike samo funkcionalne alternative. Ključna je vlast kapitala nad najamnim radom. U skladu s tim menja se i viđenje fašističke pretnje. Posleratna demokratija više nije ugrožena prošlošću, minulim fašizmom, tj. njegovim personalnim i ideološkim ostacima, već vlastitom aktuelnom kapitalističkom osnovom. Vladajući će lako žrtvovati demokratsku formu u trenucima ugroženosti jer im je demokratija samo luksuz. Demokratija nije bila ugrožena od fašizma već od društvene osnove fašizma – kapitalizma. Iste 1968. godine na vlast dolazi V. Brant koji obećava više demokratije, pa od tada protivljenje fašizmu postaje stvar stručnjaka, a ne više javne refleksije zaključuje Lefevr.

Već 1970-ih frontovi su ideološki učvršćeni, izdvajaju se teroristi od reformista uz vidljivo povlačenje u privatnost. Poricanje države, autoriteta, represivnih struktura kapitalizma, eksploatacije Trećeg sveta i prirode je 1968. istinski demokratizovalo SR Nemačku od adenauerovskog konzervatizma. U školi je došlo do oštrog suočavanja sanacizmom. Šok terapija sa filmovima iz konclogora u školi je često blokirala preradu prošlosti. Fasbinderov film "Holokaust" cepao je porodice, a izraz "fašistički" postao je uzrečica koja se svakome mogla prišiti. Ipak, dublje suočavanje sa prošlošću izostalo je, jer institucionalni posrednici u školi i na univerzitetu nisu dozvoljavali intenzivnije saučestvovanje sa bolom žrtava. Nije bilo